Vogelbescherming stoot reservaten af

Gerard Ouweneel

Vogelbescherming Nederland ziet in de toekomst af van reservaatbezit en zal voorts, op de Ackerdijksche Plassen na, haar bestaande reservaten afstoten. Dit valt op te maken uit een onlangs in het verenigingsblad 'Vogels' gepubliceerd interview met de directie van deze organisatie. Vogelbescherming profileert zich als de advocaat van de wilde vogels. Als dat zo is, dan is de vereniging ook de advocaat van degenen die wensen dat onze vogels worden beschermd. Dat zijn er velen. Omdat de Britse zusterorganisatie, de Royal Society for the Protection of Birds (RSPB), een tegenovergestelde strategie voorstaat, is het voor vogelbeschermers in dit land belangrijk genoeg om eens even bij het besluit van Vogelbescherming stil te staan.

Vergeleken met het bezit van 'Natuurmonumenten', Staatsbosbeheer en de provinciale landschappen is de oppervlakte aan terrein dat Vogelbescherming thans bezit of waarover het beheer wordt gevoerd, gering. Deze situatie komt voort uit het gevolgde beleid dat reeds lange tijd niet was gericht op reservaatverwerving.

Wel stak de vereniging energie in de vorming van zogenaamde vrije vogelreservaten, waarbij grondeigenaren op basis van vrijwilligheid, overeenkomsten sloten, gericht op een vogelvriendelijk beheer. De vraag rijst natuurlijk of Vogelbescherming tot haar thans ontvouwde strategie was gekomen indien men wèl veel terrein in bezit of in beheer zou hebben met dientengevolge veel praktisch opgedane ervaring met het beheer. Met andere woorden, werd de gekozen strategie niet ingegeven door omstandigheden? Vervolgens de vraag of onze vogels voor hun bescherming met de door de vereniging verkozen strategie het meest zullen zijn gebaat en tot slot valt er na te denken over de kwestie of een vogelbeschermingsorganisatie in het landschap van Nederland na het jaar 2000 zich kan permitteren het zonder eigen reservaten te stellen.

RSPB

'But the best way to protect bird sites which need to be managed for conservation is to own them'.

Veel prominenten per boerenplat in het weidevogelreservaat 'De Reef' bij de start van het Weidevogeljaar in 1984.
Foto: Jan Albers.

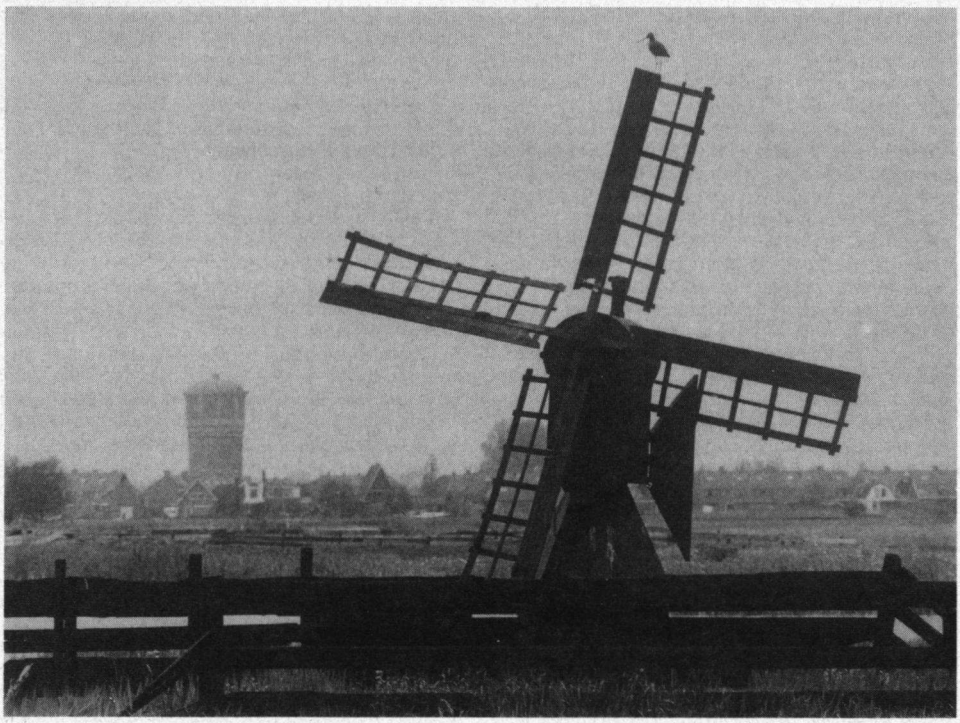

Molentje met Grutto in top op Europa's mooiste weidevogelreservaat 'De Reef'. Foto: Joop Brinkkemper.

Dit is het standpunt dat wordt gehuldigd door de RSPB. En daar wordt ook naar gehandeld. In het verenigingstijdschrift 'Birds' (1992) ontvouwde de organisatie haar beleid ten aanzien van reservaatvorming. De Britse rode lijst telt 117 soorten. Bovendien staan nog eens 31 soorten kandidaat. Van deze in totaal 148 soorten kunnen 92 soorten voordeel hebben bij de vorming van reservaten. Deze 92 soorten, alsmede de 25 soorten in Groot-Brittannië geïdentificeerde ecosystemen die van belang zijn voor vogels, vormen de pilaren voor de opbouw van een netwerk van reservaten dat de RSPB zich als doelt stelt. Natuurlijk moet de organisatie daarbij prioriteiten stellen, want ook in Engeland gaat veel mis. De RSPB komt tot haar prioriteiten door de omvang van de afname van een bepaald ecosysteem gedurende de afgelopen vijftig jaar en het te voorziene verlies in de komende 25 jaar een rol te laten spelen. Succes boekt de RSPB zeker. In 1992 bezat de organisatie 120 reservaten met een oppervlakte van 76.000 hectare. Het bezit groeide vooral sinds eind van de jaren zestig. Zo kan de RSPB zich van meer dan 30% van de riet- en moerasgebieden waarin de Engelse Roerdompen, Baardmannetjes en Bruine Kiekendieven broeden, eigenaar noemen. Natuurlijk, de RSPB neemt in Engeland qua terreinbezit de plaats in van 'Natuurmonumenten' en Staatsbosbeheer in Nederland. Het zijn organisaties die, gelukkig, de vogelbelangen hoog in het vaandel hebben staan.

Uiteindelijk berust het laatste woord bij de terreineigenaren. Deze maken uit wat er op hun bezit gebeurt en of er, scherp tegenover elkaar gezet, een beheer wordt gevoerd ten faveure van een plantengemeenschap die in Nederland 'op de laatste benen loopt' òf van een vogelsoort die het evenmin voor de wind gaat. Waardoor het kan gebeuren dat Het Zuidhollands Landschap in de Zouweboezem meent een rietbeheer te moeten voeren dat geen rekening houdt met de belangen van de ter plaatse broedende Purperreigers, waardoor deze rodelijstsoort in de Zouweboezem niet optimaal kan broeden (Jongejan 1990). Maar er is meer. Vogelbescherming, zo blijkt uit het interview, kiest als één van haar prioriteiten het maken van soortbeschermingsplannen die dan, eenmaal op de rails, als projecten worden gelanceerd. Prima, maar zal dan niet een nadeel blijken dat indien de noden en behoeften van een bepaalde soort in kaart zijn gebracht, de vereniging naar de terreinbezitters moet met het verzoek het soortbeschermingsplan op hun bezit in de praktijk te mogen brengen? Want men behoeft echt niet over occulte gaven te beschikken om te voorspellen dat, als in Engeland, biotoopbescherming als maatregel nummer één uit de bus gaat komen indien van veel rode-lijstsoorten successievelijk de beschermingsplannen van de pers gaan rollen.

Een tweede nadeel zou kunnen zijn dat de vereniging niet zelf de ervaring opdoet om de in de beschermingsplannen voorgestelde beheermaatregelen te toetsen. Ook daarin zal men afhankelijk zijn van de ervaringen van de terreinbezitter. Kortom, bij het ontbreken van eigen bezit zijn er twijfels over het slagvaardig in de prak-

tijk brengen van soortbeschermingsplannen.

Nieuwe natuur

Nog een argument pleit voor eigen reservaatbezit. De natie staat bol van de natuurontwikkelingsprojecten. Indien die doorgaan, doemt over enkele decennia een Nederland op met hier en daar een grote lap grond 'nieuwe natuur' en de rest cultuursteppe. Prijsgegeven omdat Den Haag bij protesten altijd een hoge borst zal opzetten met: *'en nu niet meer zeuren want we hebben toch tienduizenden hectare nieuwe natuurgebieden aangelegd'.* Veel van die plannen zijn nog niet verder dan het bureaustadium, maar het evangelie van de nieuwe natuur wordt in steeds breder kring tot bijbel verheven. Dus laten wij uitgaan van een Nederland met een Plan Goudplevier, een Plan Ooievaar, een Plan Tureluur enzovoort. De bezitters of beheerders van deze 'nieuwe natuurterreinen' zullen gaan uitmaken onder andere welke vogelsoorten er wèl of niet gaan broeden en ook welke soorten er wèl of niet gaan pleisteren op de trek dan wel overwinteren. Via het te voeren beheer, eerst experimenteel en later, indien de grenzen van de mogelijkheden van beheer zijn komen vast te staan, via een gericht beheer. Een Nederlandse Vereniging tot Bescherming van Vogels moet in zulke processen een belangrijke rol kunnen spelen. Maar geen grote vindingrijkheid is nodig om te voorzien dat indien een natuurbeschermingsorganisatie thans al afziet van terreinbezit of -beheer, zo'n organisatie bij de grote komende projecten de kans loopt muurbloem te blijven. De gang van zaken bij de Oostvaardersplassen, het eerste grote natuurontwikkelingsproject in dit land, is daarbij welhaast exemplarisch. Oneens met het daar gevoerde beheer, vormden een poosje terug een aantal natuurbeschermingsorganisaties een beheerraad. Wie nam ook zitting in dat college? Vogelbescherming.

Cor Crok

Twee jaar geleden bezocht ik voor een interview Cor Crok, de bewaker van het weidevogelreservaat De Reef, dat de vereniging dus nu ook gaat afstoten. Bij het afscheid voegde Crok me toe: *'Zeg maar in Zeist dat je alleen iets kunt beschermen indien je het in handen hebt.'*; kennelijk had hij toen al iets over de plannen vernomen. In het al eerder geciteerde 'Birds' valt ook te lezen: *'RSPB wardens provide the continuing management of nature reserves. They need an eternal commitment: buying them is merely the beginning of the story'.*

Vogelbescherming zal ongetwijfeld ten aanzien van het besluit met haar afwegingen niet over één nacht ijs zijn gegaan. Toch zou ik mij geruster hebben gevoeld indien in het interview had gestaan: 'Vogelbescherming is er van overtuigd dat voor hun bescherming onze vogels het meest gebaat zijn bij een netwerk van strikte reservaten. Daarom hebben wij ons als prioriteit voorgenomen te komen tot de oprichting van die reservaten, waarin de vereniging het voor het zeggen heeft, zodat de vereniging de te ontwikkelen beschermingsplannen voor de rode-lijstsoorten zelf in de praktijk kan brengen'.

■ G.L. Ouweneel, Lijster 17, 3299 BT Maasdam.

LITTERATUUR:

Anonymus. (1992): Investing in the future. Birds, summer 1992.
Jongejan W. (1990): De Zouweboezem... cultuur versus natuur. Het Vogeljaar 38 (6): 264-268.
Kluiters J. (1994): Na BirdLife nu alle aandacht voor de regio's. Vogels 1994 (1): 14-17.
Ouweneel G.L. (1992): De achterkamer van Cor Krok, de mooiste schuilhut van Nederland. Vogels 1992 (2): 20-22.
Taapken, J. (1993): 1994, waar gaat dat naar toe? Het Vogeljaar 41 (6): 241.

'Europa' krijgt te weinig aandacht in natuuronderzoek

De Europese natuur gaat in hoog tempo in waarde en oppervlakte achteruit. De eenwording van Europa zou dit proces kunnen versnellen. Er dient dan ook een hoge prioriteit te worden gegeven aan snelle realisatie van een Europees natuurbeleid en een Europees natuuronderzoekprogramma dat dit beleid onderbouwt. Dit concludeert de Raad voor het Milieu- en Natuuronderzoek (RMNO) in zijn advies over het Europees natuurbeleid dat binnenkort zal verschijnen.

De Raad pleit voor een goed gestructureerd en van ruime middelen voorzien Europees programma voor natuuronderzoek. Dit programma dient te zijn gericht op de theoretische onderbouwing van een Europees natuurbeleid. Daarvoor is niet alleen inzicht in biologische processen vereist, maar tevens in maatschappelijke en politieke processen.

De onderzoeksaanbevelingen betreffen onder meer de opstelling van een rapport met betrekking tot de toestand van de Europese natuur en de onderbouwing en uitwerking van een Europees Natuurbeleidsplan, inclusief een Europese ecologische hoofdstructuur. Hierbij wordt aandacht gevraagd voor het belang van verbindingszones (corridors) en het gebruik van overbodig geworden landbouwgronden en militaire oefenterreinen voor natuurontwikkeling. Ook hecht de RMNO veel waarde aan onderzoek naar de specifieke mogelijkheden om natuuraspecten te integreren in andere beleidssectoren, bijvoorbeeld met betrekking tot landbouw en verkeer en vervoer.

De RMNO-publikatie 'Signaaladvies Europees natuurbeleid: een visie op benodigd strategisch onderzoek in Europees verband' kan worden besteld door *f* 15,- over te maken op gironummer 487 650 ten name van de RMNO Rijswijk onder vermelding van RMNO-publikatie nummer 76. Het bijbehorende achtergronddocument 'Minder grenzen: meer natuur?' (een voorstudie van het Centrum voor Milieukunde van de Rijksuniversiteit Leiden) kan worden verkregen door *f* 25,- over te maken op het zelfde gironummer onder vermelding van RMNO-publikatie nummer 77.